

Józef Sadowski*

WOLNOŚĆ WYZNANIA W PROCESIE ADOPCJI DZIECI NA TLE UNORMOWAŃ PRAWA POLSKIEGO

Wolność sumienia i wyznania jest jednym z podstawowych praw podlegającym konstytucyjnej ochronie. Ochrona ta, zgodnie z art. 53 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹ przysługuje każdemu człowiekowi i obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub grupowo, publicznie lub indywidualnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie². Wskazane prawa dotyczą każdego obywatela „w tym dziecka mieszczącego się w kategorii podmiotów oznaczonych nazwami "człowiek" i "obywatel", wyznaczającymi krąg podmiotów konstytucyjnych wol-

* Mgr Józef Sadowski, doktorant, Katedra Historii Prawa Kanonicznego oraz Prawa Kanonicznego i Sakramentów Świętych, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; e-mail: jozek.sad@gmail.com

¹ Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

² Szerzej na temat wolności sumienia i wyznania: J. Sobczak M. Gołda-Sobczak, *Wolność sumienia i wyznania jako prawo człowieka*, „Annales Universitatis Mariae Curie Skłodowska”, Nr 19, sekcja K, 2012, s. 34-35, oraz M. Safjan, *Wolność sumienia i wyznania jako przejawy autonomii osoby*, w: *Wyzwania dla państwa prawa*, red. M. Safjan, Warszawa 2007, s. 141-145; J. Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2007, wyd. 5; A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011, wyd. 3.

ności i praw”³. Wskazane wolności Konstytucyjne mają również swoje konsekwencje w zakresie wychowania dzieci. Mianowicie, Konstytucja RP daje rodzicom prawo do wychowania swojego potomstwa zgodnie ze swoimi przekonaniem, jak i wyznawaną religią⁴. Decyzja rodziców w tym zakresie, musi jednak uwzględniać dobrowolny wybór dziecka. Zgodnie z Konstytucją, wychowanie, a także wybór dziecka w zakresie jego przekonań religijnych, powinno uwzględniać stopień jego rozwoju oraz wolność jego sumienia⁵. Pytaniem, jakie należy w tym momencie zadać jest kwestia wolności wyznania oraz wychowania religijnego dziecka, wobec którego wszczęto procedurę adopcyjną.

Proces adopcyjny uregulowany został w głównej mierze w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym⁶ oraz ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁷. Niniejsze ustawy będą rozpatrywane w artykule w kontekście wolności wyznania i wyboru dziecka, co do wyznawanej religii, pod kątem procesu adopcji.

1. Materialnoprawne ujęcie problemu wolności wyznania w procesie adopcji

W pierwszej kolejności rozważone zostaną kwestie prawa materialnego związanego z instytucją adopcji. Kodeks rodzinny i opiekuńczy określa ją pojęciem „przysposobienie” i reguluje zakres możliwości jej stosowania w art. 114-127. W ustawie tej nie znalazł się żaden przepis prawny odnoszący się bezpośrednio do prawa wolności wy-

³ A. Mączyński, *Konstytucyjne podstawy prawa rodzinnego*, w: *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. I, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012, s. 757-778.

⁴ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 49-67.

⁵ Zob. art. 53 i art. 48 Konstytucji RP.

⁶ Dz. U. 2015, poz. 583.

⁷ Dz. U. 2015, poz. 332.

znania i wolności sumienia dziecka przysposobianego. Przepisy te również nie regulują obowiązków przysposabiających w zakresie poszanowania przekonań religijnych przysposobianego. Należy jednak zauważyć jaki jest cel tej instytucji. Polega on na prawnym uznaniu biologicznie obcego dziecka za własne. Według ustawodawcy, przysposabiający oraz przysposobiany nabywają prawa i obowiązki takie same, jak w naturalnej rodzinie. Ten sam pogląd podzielił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 22 czerwca 2012 r. wskazując, iż „przysposobienie ma umożliwić realizację prawa dziecka do wychowania w zastępczym środowisku rodzinnym, w sytuacji, w której – z różnych przyczyn – jest ono pozbawione pieczy rodzicielskiej. Przysposobienie jest pod tym względem, co podkreśla się także w doktrynie, instytucją optymalną, gdyż tylko ono może zapewnić dziecku warunki identyczne z tymi, jakie są w pełnej rodzinie naturalnej”⁸. W myśl tego orzeczenia celem tej instytucji jest stworzenie „nowej” jednostki społecznej działającej w identyczny sposób jak normalna rodzina biologiczna, której nadrzędnym celem będzie dobro dziecka⁹.

Na gruncie tych rozważań można uznać, iż bezpośrednie zastosowanie w instytucji przysposobienia, będą miały przepisy Konstytucji w zakresie wolności sumienia i wyznania odnoszące się do praw każdego obywatela, jak również rodziców w stosunku do dzieci.

Przysposobionemu będzie przysługiwała zawsze (nawet pomimo jego niepełnoletności) konstytucyjna wolność sumienia i religii. Pod rozwagę należy jednak poddać art. 48 Konstytucji w zakresie przysposobienia dzieci a wolności wyboru religii. Już na gruncie terminologii powstaje swego rodzaju konflikt. Ustrojodawca w przepisach ustawy zasadniczej wskazał, że to rodzice, mają prawo do wychowania

⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2012 r., sygn. akt V CSK 283/11, LEX nr 1232479.

⁹ Na temat dobra dziecka adoptowanego szerzej: K. Bagan-Kurluta, *Przysposobienie międzynarodowe dzieci*, Białystok 2009, s. 339-345.

dzieci zgodnie z własnymi przekonaniemami. W przepisach prawnych regulujących przysposobienie¹⁰, używane są jednak pojęcia przysposobiani i przysposabiający. Rozpatrując ten spór terminologiczny trzeba jednak wskazać, iż kwestię tę należy rozpatrywać pod kątem celów obu instytucji¹¹. Rodzicielstwu, jak i przysposobieniu przysługuje wspólny cel – wychowanie i otoczenie dziecka opieką. W związku z prawidłowym realizowaniem tych celów, jak również najlepszej aklimatyzacji dziecka w rodzinie przysposabiającego, przepis ten analogicznie winien być stosowany. Przy zastosowaniu przepisów Konstytucji, w omawianym zakresie, może powstać kolejny konflikt na płaszczyźnie różnic pomiędzy wyznaniem przysposobianego a przysposabiającego.

Spór ten najmniej dostrzegalny jest w przypadku przysposobienia niemowląt. Nowo narodzone dziecko nie zostaje zapoznane z religią swoich biologicznych rodziców. Uznać można niejako, iż nie posiada ono żadnego wyznania, ze względu na brak jego rozwoju umysłowego. W takim przypadku przyjęcie przez przysposobianego religii przysposabiającego, może odbyć się na gruncie art. 48 Konstytucji. Przyszły opiekun prawny, jako rodzic (ze względu na wspólne cele instytucji przysposobienia i rodzicielstwa) adoptując dziecko (niemowlę) może dokonać wyboru jego wyznania. Strona przysposabiająca z reguły nie posiada informacji¹² na temat przekonań religijnych biologicznych rodziców, co ułatwia implementację art. 48 Konstytucji. Powstaje jednak pytanie – czy przysposabiający powinien wziąć pod uwagę przekonania religijne biologicznych rodziców, w przypadku, kiedy posiadał takie wiadomości? Zagadnienie to można rozpatrywać na płaszczyźnie moralnej i prawnej. Moralne ujęcie tego zagadnienia

¹⁰ Choćby Kodeks rodzinny i opiekuńczy, czy ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

¹¹ Tj. rodzicielstwa i przysposobienia.

¹² Brak przekazywania informacji o wyznaniu dziecka będzie omawiany w dalszej części.

z pewnością nie budzi wątpliwości. To przysposabiający powinien rozważyć we własnym sumieniu, czy i w jaki sposób powinien uszanować wyznanie biologicznych rodziców, a co za tym idzie przysposobionego. Jeżeli chodzi o płaszczyznę prawną, kwestia ta nie została uregulowana przepisami materialnoprawnymi.

Ciężko zauważyć ten problem również na gruncie tzw. „adopcji ze wskazaniem”¹³. Rodzic biologiczny, wskazując osobę przysposabiającego, zna wyznanie osoby przysposabiającej, w związku z czym wybierając ją bierze pod uwagę jej przekonania religijne. W takim przypadku w bardzo niewielkim odsetku spraw, wystąpi konflikt religii pomiędzy dzieckiem a przysposabiającym.

Poważniejszy spór może zaistnieć w przypadku adopcji dziecka starszego, które posiada już zdolność logicznego myślenia i rozeznania pod kątem wyznawanej wiary. Problem nie istnieje w przypadku, gdy przysposobiany i przysposabiający kierują się tymi samymi przekonaniami religijnymi. Spór może zaistnieć w przypadku różnicy wyznawanej religii, pomiędzy stronami postępowania adopcyjnego¹⁴. W myśl zasady konstytucyjnej¹⁵, przysposabiający powinien uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania w procesie wychowania religijnego. Adoptujący nie powinien zmieniać, wbrew decyzji adoptowanego (posiadającemu zdolność oceny sytuacji), jego wyznania. Przysposabiający, w myśl Konstytucji, nie tylko ma obowiązek poszanowania religii przysposobionego, ale również powinien ułatwić mu jej wyznawanie. Jednak na

¹³ Adopcja ze wskazaniem to legalna, choć nieujęta bezpośrednio w przepisach forma adopcji. W tej formie przysposobienia biologiczny rodzic wskazuje we wniosku do sądu osobę przysposabiającego. Wniosek o przeprowadzenie adopcji (ze wskazaniem przysposabiającego) może zostać złożony dopiero po upływie 6 tygodni od urodzenia dziecka. Szerzej: S. Grobel, J. Łukasiewicz, R. Łukasiewicz, [i in.], *Instytucje prawa rodzinnego*, Warszawa 2014, s. 254.

¹⁴ Tj. przysposobianym a przysposabiającym.

¹⁵ Art. 53 § 3 w związku z art. 48 § 1.

tym gruncie pojawia się pewien problem społeczny. Różnica wyznania między stronami postępowania adopcyjnego, może nie mieć pozytywnego wpływu na asymilację członków „nowej” rodziny. Sytuacja taka może niejednokrotnie wywołać konflikty między przysposobionym a przysposabiającym na tle religijnym, co może doprowadzić do nienawiązania lub utraty więzi społecznych i rodzinnych.

Element ten powinien zostać rozpoznany i rozwiązany na etapie procedury adopcyjnej. W polskim systemie prawnym brak jest jednak regulacji odnoszącej się bezpośrednio do kwestii wyznania w postępowaniu adopcyjnym.

2. Proceduralne ujęcie problemu wolności wyznania w procesie adopcyjnym

Procedura przysposobienia została wskazana przez ustawodawcę w art. 117–127 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w Kodeksie postępowania cywilnego¹⁶ oraz w dziale V ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej¹⁷.

Żadna z wymienionych ustaw nie wskazuje jakkolwiek elementów odnoszących się w procedurze przysposobienia do zagadnień związanych z wyznaniem dziecka przysposabianego lub przysposabiającego. Kodeks postępowania cywilnego bardzo lakonicznie omawia instytucję przysposobienia. Najszerzej postępowanie adopcyjne reguluje ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawodawca reguluje w niej przygotowanie stron postępowania adopcyjnego, jak również całej procedury przed adopcyjnej. Na kanwie tych przepisów będzie rozpatrywane ewentualne uwzględnienie wolności religijnej stron w całym procesie adopcyjnym.

¹⁶ Ustawa z 17 listopada 1964 r, Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm. KPC w głównej mierze omawia postępowanie w zakresie przysposobienia w art. 585 -589.

¹⁷ Art. 154-175 a.

W myśl art. 154 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawodawca wskazuje, iż jednostką odpowiedzialną za przygotowanie procedur przysposobienia oraz przygotowanie osób zgłaszających gotowość do adopcji dziecka jest ośrodek adopcyjny¹⁸. Ośrodek adopcyjny prowadzony jest przez samorząd województwa¹⁹. Samorząd ten może jednak zlecić realizację tych zadań:

a) organizacjom pozarządowym, których działalność skupiona jest w zakresie wspierania rodziny, pieczy zastępczej lub pomocy społecznej²⁰ lub:

b) osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym działającym na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancji wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej lub pomocy społecznej²¹.

Zadaniami tych ośrodków jest w głównej mierze:

a) kwalifikacja dzieci do adopcji (w tym sporządzenie opinii psychologiczno-pedagogicznej, oceny sytuacji rodzinnej dziecka);

b) kwalifikowanie i wybór najlepszej rodziny adopcyjnej dla adoptowanego;

c) szkolenie rodzin adopcyjnych (w tym wydawanie zaświadczeń z odbytych szkoleń);

d) badanie psychologiczne rodzin adopcyjnych;

¹⁸ Szerzej J. Strzebinczyk, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2012, s. 326–327.

¹⁹ Art. 154 § 2.

²⁰ Przykładem organizacji pozarządowej prowadzącej ośrodek adopcyjny na terenie województwa małopolskiego jest Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych "Pro Familia" (<http://profamilia.pl/osrodek/>) [dostęp: 15.03.2015 r.].

²¹ Przykładem może być: Katolicki Ośrodek Adopcyjny w Warszawie (<http://www.adopcja.org>) [dostęp: 15.03.2015 r.].

- e) badanie stanu majątkowego i osobistego rodzin adopcyjnych;
- f) współpraca z sądami opiekuńczymi²².

W odniesieniu do ośrodków pozarządowych, jak i „wyznaniowych”, kwalifikacja dzieci do adopcji, odbywa się na podstawie tzw. „karty dziecka”. Wzór karty dziecka został sporządzony i opublikowany w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r.²³ Obejmuje ona informację na temat danych osobowych dziecka, danych rodziców biologicznych dziecka, sytuacji prawnej dziecka, informacji na temat ewentualnego rodzeństwa dziecka, aktualnego miejsca pobytu dziecka, jego stanie zdrowia i rozwoju, a także dane odnoszące się do rozwoju psychicznego dziecka²⁴. Powstaje pytanie, dlaczego w tym kwestionariuszu, brakuje miejsca, dla bezpośredniego określenia wyznania dziecka poddanego pod adopcję? Pod rozwagę pozostawiona zostaje w tym miejscu kwestia, czy był to zabieg celowy ówczesnego Ministra Pracy i Polityki Społecznej, czy był to brak zwrócenia uwagi na tę problematykę przez osoby przygotowujące wzory. Ewentualne kwestie wyznania, w przypadku jeżeli ośrodek adopcyjny zwróci na nie uwagę, można zamieścić przy ocenie psychicznego rozwoju dziecka. Tylko w tym miejscu ośrodek kwalifikujący dziecko do adopcji może, oceniając stan psychiczny dziecka oraz jego rozwój umysłowy, uwzględnić jego przekonania religijne (dotyczy to dzieci potrafiących wyrazić opinię na temat swojego wyznania).

²² Por. art. 156 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

²³ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie wzoru kwestionariusza wywiadu adopcyjnego oraz wzoru karty dziecka – Załącznik nr 2 (Dz. U., Nr 292, poz. 1721).

²⁴ Por. z ww. rozporządzeniem.

Analogiczna sytuacja powstaje w zakresie kwalifikowania kandydatów na rodziców adopcyjnych²⁵. Wspomniane powyżej rozporządzenie, poza wzorem karty dziecka określa, również wzór kwestionariusza wywiadu adopcyjnego. Kwestionariusz ten wypełniany jest przez ośrodek adopcyjny i dotyczy informacji na temat kandydatów na rodziców adopcyjnych. Zawarte w nim informacje dotyczą danych osobowych kandydatów/kandydata, warunki materialno-bytowe tych osób, stan ich zdrowia, informacje, które chcą kandydaci dodać, oraz opinia i wnioski osoby przeprowadzającej wywiad²⁶. Wzór ten, podobnie jak karta dziecka, nie uwzględnia w sposób bezpośredni wyznania osób kandydujących na rodzinę adopcyjną. W tym przypadku jednak, jeżeli kandydaci chcą, by ich poglądy religijne zostały uwzględnione w procesie adopcyjnym, mają prawo zawarcia takiej informacji w części IV tego formularza²⁷. W takiej sytuacji ośrodek adopcyjny winien jest wziąć pod uwagę ten fakt w całym procesie adopcyjnym. Już przy wyborze najlepszych kandydatów, jeżeli dziecko poddane do adopcji w karcie dziecka ma wskazany rodzaj wyznawanej religii oraz kandydaci zawrą taką informację w kwestionariuszu wywiadu adopcyjnego, ośrodek powinien uwzględnić tę informację. Będzie to miało na celu lepszą asymilację dziecka w nowej rodzinie i zacieśni więzy nowo powstałej rodziny.

Kolejną kwestią uwzględniającą wyznanie w procesie adopcyjnym jest element szkolenia kandydatów na rodziców zastępczych²⁸.

²⁵ Szerzej na temat kryteriów kwalifikowania rodzin adopcyjnych: G. Gremпка, *Kryteria kwalifikowania rodzin adopcyjnych*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2004, Nr 8, s. 19–28.

²⁶ Por. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie wzoru kwestionariusza wywiadu adopcyjnego oraz wzoru karty dziecka – Załącznik nr 1 (Dz. U., Nr 292, poz. 1721).

²⁷ Inne informacje, które kandydaci chcieliby podać.

²⁸ S. Grobel, J. Łukasiewicz, R. Łukasiewicz [i in.], *Instytucje prawa rodzinnego*, s. 240.

Każdy z ośrodków adopcyjnych ma prawo do stworzenia własnego programu szkolenia. Program ten musi być jednak zgodny z podstawowymi wymogami określającymi zakres programowy szkolenia zawartymi w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. w sprawie szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka²⁹. Wspomniany akt wykonawczy określający ramowy plan szkolenia nie uwzględnia kwestii wyznania. Program kształcenia kandydatów mógłby zostać uzupełniony o kwestię religii i skutków wspólnego wyznania w zakresie asymilacji stron procesu adopcyjnego. Podczas takich zajęć można uczulić na fakt ewentualnej różnicy w wyznaniu pomiędzy rodzicami adopcyjnymi a adoptowanym, oraz sposoby poszanowania różnorodności religijnej i wskazać możliwości rozwiązywania konfliktów kulturowo-religijnych w rodzinach zastępczych. Każdy program szkolenia realizowany przez ośrodki adopcyjne może zostać poszerzony o kwestie (w tym o kwestie wyznaniowe), inne, niż zawarte w omawianym rozporządzeniu, jednak w podstawowym zakresie musi uwzględniać zagadnienia w nim zawarte. Każdy program przechodzi weryfikację ministerialną i musi zostać zaaprobowany przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

Wykaz programów szkoleniowych realizowanych od 2012 r. (na okres 5 lat) zatwierdzonych decyzją Ministra Pracy i Polityki Społecznej³⁰ potwierdza, iż ośrodki adopcyjne realizujące szkolenia dla kandydatów na rodziców zastępczych nie podejmują podczas szkoleń kwestii wyznania. Po przeanalizowaniu wszystkich ośrodków i programów szkolenia³¹, które uzyskały w 2012 r. aprobatę Ministra, tylko jeden

²⁹ Dz. U. Nr 272, poz. 1610.

³⁰ Wykaz dostępny na stronie: <http://www.mpips.gov.pl/bip/ogloszenia-i-wykazy/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/lista-programow-szkolen-zatwierdzonych-przez-ministra-pracy-i-polityki-spolecznej-do-ustawy-o-wspieraniu-rodziny-i-systemie-pieczy-zastepczej/#akapit13> [dostęp: 20.12.2014 r.].

³¹ Tj. 29 programów szkoleniowych.

z nich zawiera kwestię dotyczącą wyznania i wagi, jaką religia odgrywa w życiu rodzinnym. Zaskakujący jest fakt, iż wśród zaaprobowanych programów szkoleniowych³², pięć z nich opracowały katolickie ośrodki szkoleniowe, a tylko jeden z nich zwraca uwagę na aspekt wyznaniowy. Ośrodkiem tym jest Katolicki Ośrodek Adopcyjny w Warszawie. W swoim programie szkolenia, realizowanym pod nazwą „Służyć najmniejszym”, ośrodek przewidział zagadnienie: „Kształtowanie postaw religijnych – wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej”³³. Jednostka ta zwróciła uwagę, iż jednym z aspektów kształtowania mocnej więzi emocjonalnej jest wychowanie religijne.

3. Orzeczenie sądu w zakresie adopcji dziecka a kwestie wyznania

W myśl Kodeksu postępowania cywilnego³⁴ sprawy o przysposobienie rozpatrywane są w trybie procesowym³⁵. W składzie orzekającym w pierwszej instancji, w przedmiocie przysposobienia zasiada jeden sędzia zawodowy i dwóch ławników. Ustawodawca celowo wprowadza skład ławniczy. Instytucja ławnika, jako czynnika społecznego w postępowaniu o przysposobienie, służy lepszej ocenie w zakresie doboru rodziców adopcyjnych dla dziecka. W ocenie tej ławnicy, jak również sędziowie, winni wziąć pod uwagę wyznanie dziecka i przyszłych rodziców adopcyjnych.

Skład orzekający o fakcie wyznania stron może dowiedzieć się na kilka sposobów. Pierwszym z nich jest informacja przekazana przez

³² Dla kandydatów na rodziców zastępczych.

³³ Decyzją Ministra Pracy i Polityki Społecznej nr 9/2012/RA z dnia 21.04.2012 r. został zatwierdzony program szkolenia dla kandydatów na rodziców zastępczych pt. „Służyć Najmniejszym”.

³⁴ Art. 509 Kodeksu postępowania cywilnego.

³⁵ Szerzej: S. Grobel, J. Łukasiewicz, R. Łukasiewicz [i in.], *Instytucje prawa rodzinnego*, s. 261.

ośrodek adopcyjny w karcie dziecka (w zakresie wyznania adoptowanego) i kwestionariuszu wywiadu adopcyjnego (w zakresie wyznania rodziców adopcyjnych). Niestety, jak wskazano wcześniej, informacja ta nie zawsze zostaje zamieszczona w tych formularzach.

Drugą sytuacją jest moment, kiedy sąd wysłuchuje strony postępowania. W tej sytuacji kandydat na rodzica adopcyjnego może przekazać informację na temat swojego wyznania bezpośrednio składowi orzekającemu. Informacja taka może również zostać ujawniona w sytuacji wysłuchania innych stron, których zgoda na przysposobienie jest wymagana (np. współmałżonka, rodziców biologicznych dziecka). Analogiczna sytuacja zachodzi w przypadku, kiedy przysposabiany ukończył 13 rok życia³⁶. W tym wypadku sąd musi go wysłuchać, a ponadto uzyskać jego zgodę na przysposobienie³⁷. Sprawa jest jednak bardziej skomplikowana w przypadku, kiedy dziecko nie ukończyło lat 13 lub jeżeli jego rozwój umysłowy i emocjonalny nie pozwala na wyrażenie zgody lub jeżeli z oceny stosunku między stronami przysposobienia wynika, że uważa się za dziecko przysposabiającego, a żądanie zgody lub wysłuchanie byłoby sprzeczne z dobrem przysposabianego³⁸. W przypadku małoletniego, który nie ukończył 13 roku życia, sąd ma prawo wysłuchania małoletniego. W takim wypadku, o ile rozumie wartości religijne, jakimi się kieruje i jakie zostały mu do tego momentu przekazane, dziecko może poinformować sąd o tym, jaka jest jego religia i czy jest zgodna (bądź niezgodna) z przekonaniami przysposabiającego. Omawiany sposób przekazania informacji o przekonaniach religijnych stron, nie będzie miał jednak zastosowania w przypadku małoletniego, który nie ukończył 13 roku życia, a sąd nie postanowił go wysłuchać, lub nie jest zdolny wyrazić zgody na przysposobienie albo

³⁶ Zob: art. 118 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

³⁷ Por. *Wolności i prawa człowieka w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Chmaj, Warszawa 2008, s. 187.

³⁸ Patrz: art. 118 § 2 oraz art. 118 § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

wysłuchanie i uzyskanie zgody jest sprzeczne z jego dobrem³⁹. W tych sytuacjach pomocna jest opinia ośrodka adopcyjnego.

Sąd ma obowiązek wystąpić do ośrodka adopcyjnego o opinię kwalifikacyjną⁴⁰. Ośrodek adopcyjny wykonując zarządzenie sędziego, może zbadać kwestię wyznania stron postępowania adopcyjnego. Sąd otrzymując taką opinię, winien ją uwzględnić, również w zakresie ujawnionego w niej wyznania przysposobianego i przysposabiającego. Skład orzekający może również, gdy jest to uzasadnione dobrem dziecka, zwrócić się do innej placówki specjalistycznej o opinię⁴¹. Wydane zalecenia takiej jednostki mogą również uwzględniać aspekt wyznania. Skład orzekający zapoznając się z opinią takiej placówki, winien mieć na względzie kwestię ewentualnej przeszkody natury religijnej.

Kwestia wyznania i ewentualnego konfliktu religijnego pomiędzy przysposobianym a przysposabiającym może ujawnić się w przypadku, kiedy sąd przed orzeczeniem przysposobienia określi sposób i okres ich osobistej styczności⁴². Różnice wyznania w takiej sytuacji mogą zauważyć same strony postępowania adopcyjnego, jak również ośrodek adopcyjny, który został przydzielony do wykonywania nadzoru nad przebiegiem takiej styczności⁴³. Wspólne przebywanie bardzo szybko ujawni ewentualne różnice religijne na tym tle, pomiędzy stronami postępowania o przysposobienie. Przed orzekaniem sąd z pewnością zostanie poinformowany o ewentualnym braku asymilacji przysposobianego w nowej rodzinie adopcyjnej spowodowanej różnicami religijnymi. Sędziowie i ławnicy powinni uwzględniać aspekt przekonań religijnych stron postępowania o przysposobienie.

³⁹ Zobacz G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Pokrewieństwo i powinowactwo. Komentarz do art. 61(7)-144(1)*, Warszawa 2011, s. 257.

⁴⁰ Art. 586 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego.

⁴¹ Art. 586 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego.

⁴² Art. 120¹ § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

⁴³ Art. 120¹ § 4 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Podsumowanie

Reasumując, kwestia wyznania powinna być bardzo ważnym elementem w procesie adopcji. Wspólna wiara, bądź poszanowanie dla odrębności religijnej, jest jednym z podstawowych warunków dla budowania i zacieśniania wspólnych więzi pomiędzy przysposobionym a przysposabiającym. Gdy chodzi o propozycję zmian, to w zakresie procedury adopcyjnej ustawodawca powinien, w głównej mierze, zwrócić uwagę na aspekt religijny. W pierwszej kolejności winno zmienić się wzory kart dziecka i kwestionariusza wywiadu adopcyjnego. Powinny one zostać uzupełnione o miejsce dla określenia przekonań religijnych. Zmianom powinny również ulec szkolenia dla kandydatów na rodziców adopcyjnych. Powinny one zostać uzupełnione o aspekty związane z wychowaniem dziecka w duchu wspólnych przekonań religijnych. Szkolenia takie należy też przygotowywać do rozwiązywania ewentualnych konfliktów, pomiędzy przysposabianym a przysposobionym powstałych na tle różnorodności wyznania. Zmiany powinny obejmować również samą jurysdykcję w tym zakresie. Składy orzekające powinny mieć obowiązek, zwrócenia uwagi na ewentualną różnicę w zakresie przekonań religijnych, oraz wpływu tej różnorodności na dobro dziecka.

Powyższe propozycje zmian nie mają na celu wprowadzenia dodatkowych przeszkód w procesie adopcyjnym, jak również ograniczania wolności religijnej. Zmiany takie mogłyby prowadzić do stworzenia dziecku jak najlepszych warunków życia i rozwoju. Celem tych zmian ma być również zbudowanie i utrwalanie więzi rodzinnych, poprzez wspólne praktyki religijne, bądź poszanowanie dla różnorodności wyznania między przysposabianym a przysposobionym.

Bibliografia

Źródła prawa

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. 2015, poz. 583.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. 2014, poz. 101, z późn. zm.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz. U. 2015, poz. 332.

Literatura

BAGAN-KURLUTA KATARZYNA, Przystosowanie międzynarodowe dzieci, Białystok 2009.

GREMPKA GRZEGORZ, Kryteria kwalifikowania rodzin adopcyjnych, *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* 2004, nr 8, s. 19-28.

GROBEL STANISŁAW, ŁUKASIEWICZ JAKUB, ŁUKASIEWICZ RAFAŁ, [I IN.] Instytucje prawa rodzinnego, Warszawa 2014.

JĘDREJEK GRZEGORZ, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Pokrewieństwo i powinowactwo. Komentarz do art. 61⁷-144¹, Warszawa 2014, s. 254-320.

KRUKOWSKI JÓZEF, Polskie prawo wyznaniowe, Warszawa 2007.

MEZGLEWSKI ARTUR, MISZTAŁ HENRYK, STANISZ PIOTR, Prawo wyznaniowe, Warszawa 2011, wyd. 3.

SAFJAN MAREK, Wolność sumienia i wyznania jako przejawy autonomii osoby, w: *Wyzwania dla państwa prawa*, red. M. Safjan, Warszawa 2007, s. 141-145.

SKRZYDŁO WIESŁAW, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2013.

STRZEBINCZYK JERZY, Prawo rodzinne, , Warszawa 2012.

SOBCZAK JACEK, GOŁDA-SOBCZAK MARIA, Wolność sumienia i wyznania jako prawo człowieka, *Annales Universitatis Mariae Curie Skłodowska*, Nr 19, sekcja K, 2012, s. 28-65.

Wolności i prawa człowieka w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, red. M. Chmaj, Warszawa 2008.

Freedom of Confession in the Process of Adoption of Children on the Background of Polish Regulations

Summary

Freedom of religion of each citizen should be respected at all levels of the law. Legal norms, article 53 of the Polish Constitution, have not been taken into account by the legislature in the process of adoption. Directly Polish law doesn't indicate the possibility of respecting religion adopter and adoptee in the field of adoption. Religious aspect has also been omitted in the legal norms concerning the qualifications and training of candidates for the adoption of a child. Also this problem hasn't been taken into consideration procedure of qualification of child for adoption. Limited capabilities to taking into consideration of professed religions appear in before court.

Słowa kluczowe: rodzina, wolność religijna, prawo , Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Key words: family, religious freedom, law, the Constitution of the Republic of Poland